

Historische heidegolfbaan Ullerberg

Landgoed Ullerberg

Multifunctionele heidecorridor op landgoed Ullerberg

— Ronald Buiting (Buiting Advies natuur landschap), Peter de Ruiter (Beheerder Landgoed Ullerberg) en Constantijn Kok (Adviseur Natuurlijke Omgeving en Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland)

Landgoed Ullerberg wil graag een 9 holes golfbaan aanleggen op eigen grondgebied. Volgens de provincie past dat echter niet bij de Natura 2000-doelstellingen. Maar door de koppeling van de golfbaan aan de natuurbrandpreventie, een ecologische verbindingszone en een vuilstort, was er opeens veel meer mogelijk.

> Landgoed Ullerberg is een groot particulier landgoed (245 hectare) op de Veluwe ten oosten van Ermelo en valt helemaal binnen het Natura 2000-gebied Veluwe. Ten noorden van de Ullerberg ligt het Leuvenumse Bos, dat in beheer is bij Natuurmonumenten. In het oosten grenst het landgoed aan de bezittingen van het landgoed Leuvenum: Stichting Sandberg. Aan de zuidwestzijde liggen de Ermelose heide en het Sparrendal, beide in beheer bij gemeente Ermelo.
Het Landgoed is in 1920 aangekocht door Dr. Ir. F.G. Waller. De Ullerberg bestond in het begin van de 20ste eeuw voornamelijk uit heide. Binnen enkele jaren heeft Waller de opstallen uitgebreid en is er massaal bos geplant. In 1923 is een 9 holes golfbaan aangelegd. Bijzonder aan deze baan is dat de fairways niet met gras, maar met kort gemaaide heide zijn begroeid.

Op het landgoed worden verschillende functies duurzaam geïntegreerd: wonen, natuurontwikkeling, bosbouw, recreatie en golf. In de beginjaren betaalt Waller zelf de inrichting en het beheer. De volgende generatie besluit in de jaren zestig om als nieuwe inkomstenbron, op een klein deel van het landgoed zand te gaan winnen. Hierdoor is in het noodoostelijke deel een zandgroeve met steile wanden ontstaan. Tussen 1979 en 2006 is de groeve gebruikt als regionale vuilstort voor Ermelo, Harderwijk, Nunspeet (Regionale Vuilstort Ullerberg: ReVU). Om het moment van sluiting is tachtig procent van de voormalige groeve gevuld met afval. In 2006 is de stort conform de nieuwste technieken afgedekt en met kweekgras tegen erosie ingezaaid.

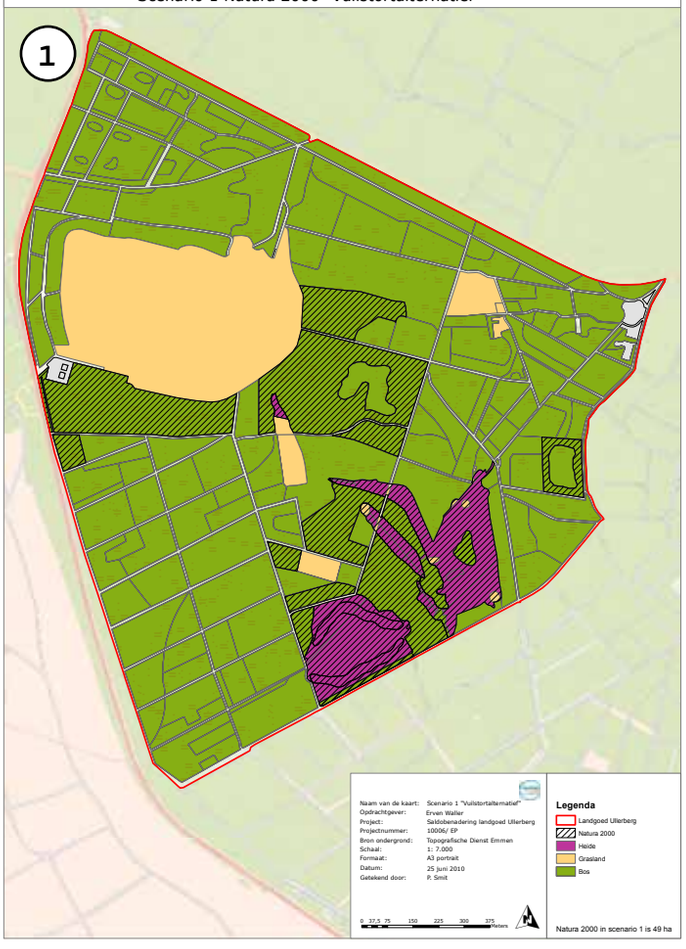
Nieuwe economische drager

In 2005 denkt het bestuur van het landgoed na over het ontwikkelen van een nieuwe economische drager. Door de aanwezigheid van de heidegolf wordt het aanleggen van een nieuwe 9 holes golfbaan op de afgedekte stort als een van de mogelijkheden gezien. Probleem is wel dat het hele landgoed, inclusief de stortlocatie onderdeel van zowel Natura 2000 als het Nederlands Natuur-Netwerk (NNN, voorheen EHS) is. De provincie Gelderland wil in eerste instantie dan ook niet meewerken aan de aanleg van een golfbaan op deze locatie.
Toch liggen er ook kansen. In het Streekplan uit 2005 heeft de provincie in het kader van het realiseren van de Natura 2000-doelstelingen aangegeven op welke locaties nieuwe ecologische verbindingszones noodzakelijk zijn. Een van die verbindingen moet er voor zorgen dat de Ermelose heide met het Cyriasische Veld wordt

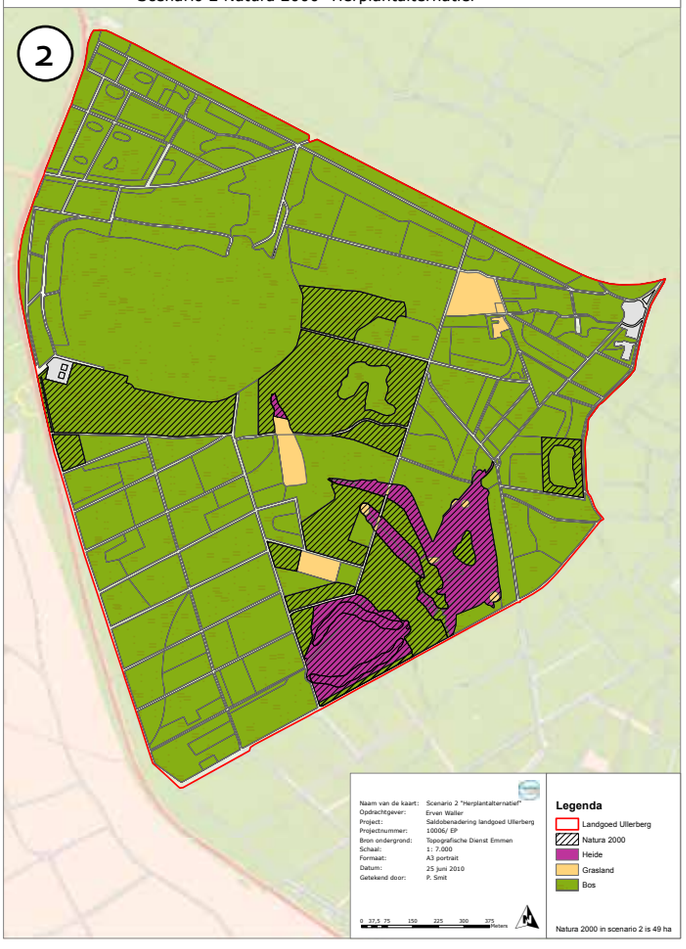
Situatie stortlocatie 2006

Scenario 1 Natura 2000 "Vuilstortalternatief"

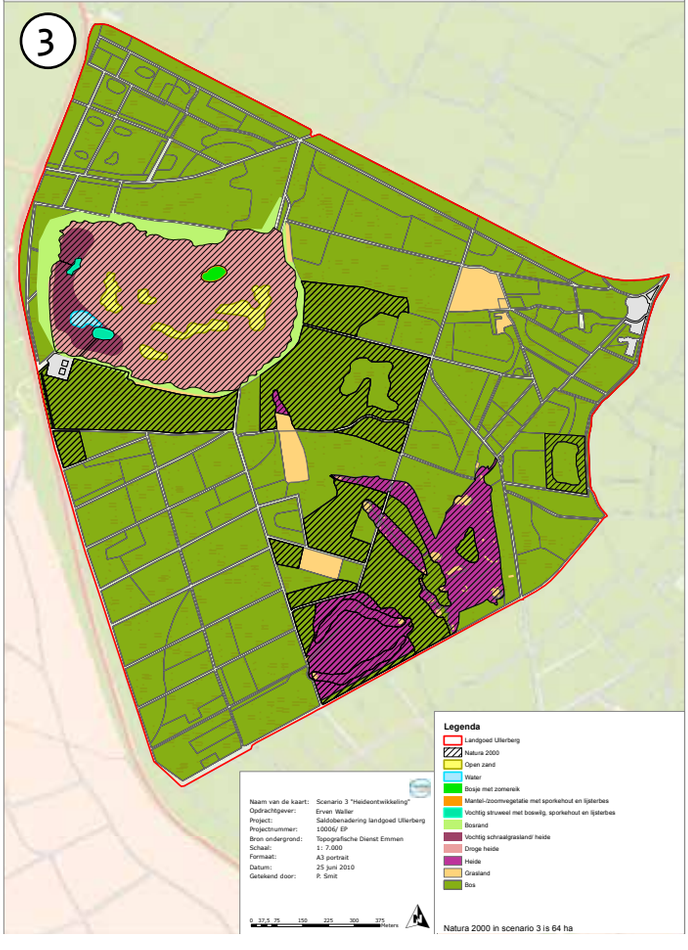
Scenario 2 Natura 2000 "Herplantalternatief"

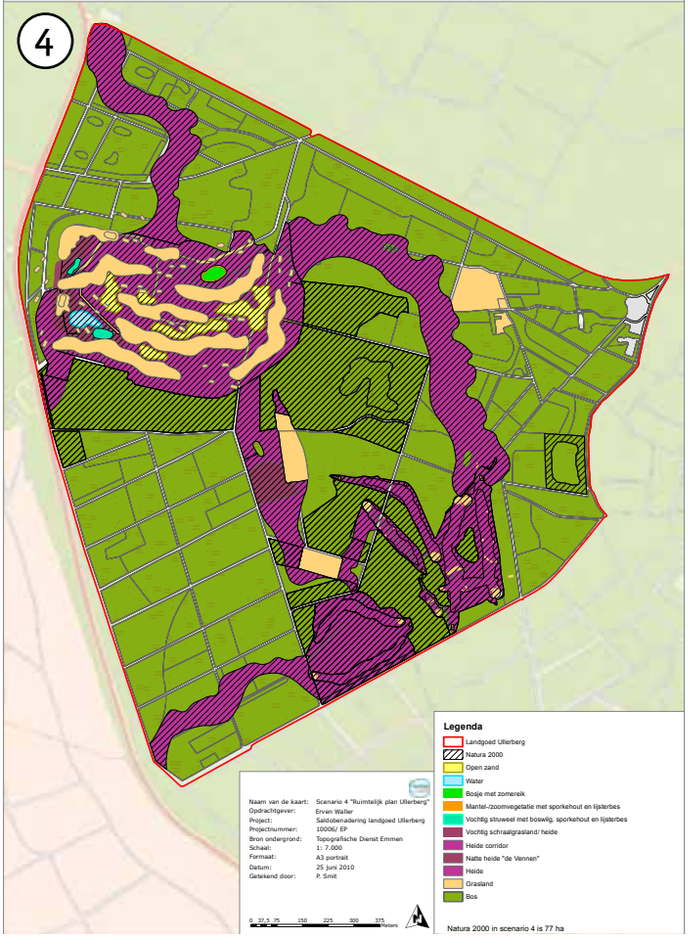
1. Basisscenario

2. Alternatief 1: 100% bos op vuilstort

Scenario 3 Natura 2000 "Heide ontwikkelings alternatief"

Scenario 4 Natura 2000 "Ruimtelijk plan Ullerberg"

3. Alternatief 2: Heideontwikkeling op vuilstort

4. Alternatief 3: Heidecorridor N2000, met 9 holes golfbaan op de vuilstort

verbonden. Deze verbinding is vooral bedoeld om reptielen (zandhagedis en levendbarende hagedis) tussen deze gebieden te laten migreren. De enige manier waarop deze verbinding daadwerkelijk kan worden gerealiseerd is over het landgoed. Het bestuur van het landgoed wil daarom weten of het wellicht mogelijk is de verbindingszone te realiseren in combinatie met de aanleg van een nieuwe 9 holes golfbaan op de oude vuilstort. Om deze mogelijkheid te onderzoeken vraagt het bestuur van landgoed Ullerberg aan Buiting Advies om drie alternatieve ontwikkelingsscenario's te ontwikkelen. Binnen het eerste scenario wordt de vuilstort, conform de ontgrondingsvergunning uit de jaren zestig, voor honderd procent met grove den ingeplant. Het tweede scenario voorziet in de ontwikkeling van heide op de vuilstort, met hier en daar wat struweel. Binnen het derde scenario wordt uitgegaan van het ontwikkelen van de binnen Natura 2000 gewenste verbinding tussen de Ermelose heide en het Cyriasische Veld, in combinatie met de aanleg van een 9 holes golfbaan met heide op de vuilstortlocatie.

Gewenste verbindingszones Streekplan 2005

De drie alternatieve scenario's zijn vervolgens middels een Saldobenadering EHS vergeleken met het basisscenario. Het basisscenario is de situatie waarin de stort conform de provinciale standaard wordt afgewerkt en ingezaaid met kweekgras. Via het uitvoeren van de Saldobenadering EHS wordt duidelijk welke -potentiële- natuurkwaliteit bij elk van de drie alternatieve scenario's te verwachten is.
Uit de vergelijking komt naar voren dat het scenario met de verbindingszone in de vorm van een heidecorridor en een golfbaan op de stort, vanuit oogpunt van natuur, verre weg het hoogste scoort. Dat geldt voor de ecologische basiscondities, zoals 'aanwezigheid van zones met bijzondere ecologische kwaliteit' of 'aanwezigheid van essentiële ecologische verbindingen', maar ook voor kritische soorten, zoals boomleeuwerik, tapuit, zandhagedis, hazelworm, levendbarende hagedis, heideblauwtje, heivlinder en verschillende soorten vleermuizen. Het is dan ook dit scenario dat het bestuur van landgoed Ullerberg aan de provincie aanbiedt om te worden gerealiseerd.

Heidecorridor met golfbaan

Binnen het derde scenario wordt op het landgoed een brede heidecorridor gerealiseerd. De corridor start in het zuiden bij de Ermelose heide, volgt twee tracés over het landgoed en eindigt in de noordpunt tegen het Cyriasische Veld. Om de ontwikkeling van heide met open zand mogelijk te maken, varieert de breedte van de corridor van zestig tot op sommige plaatsen wel honderd meter. Door deze breedte komt voldoende zonlicht op de bodem. Voor het realiseren van de heidecorridor is voorjaar 2017 37 hectare bos geveld. Bij het bepalen van de exacte plaats van de corridor is voornamelijk voor percelen met jong bos gekozen. De bijzondere percelen met kraaiheide-dennenbos op het landgoed zijn daardoor ontzien. Om de verbinding ook daadwerkelijk te laten functioneren zijn onder de Flevoweg en de Jonkheer Doctor C.J. Sandbergweg faunavoorzieningen aangelegd.
Op de vuilstort wordt een 9 holes golfbaan, met een maximale oppervlakte van 10 ha aan speelelementen (greens, tees, fairways) gerealiseerd. De aanleg is in maart 2017 gestart. De rest van de oude stort, ongeveer 18 hectare, wordt als heide met struweel en vliegdennen ingericht. Hierdoor maakt de nieuwe golfbaan ook onderdeel van de heidecorridor en dus van de verbindingszone uit.

Natuurbrand

De omgeving van Ermelo is in de zomer een

Faunavoorziening op de Jonkheer Doctor C.J. Sandbergweg

Heidecorridor landgoed Ullerberg met natuurbranduitgangspunten

belangrijke recreatieve trekpleister met meer dan honderd campings en recreatiebedrijven. Hierdoor neemt het aantal inwoners in de zomer aanzienlijk toe. Gezien de bosrijke omgeving kunnen in geval van grootschalige natuurbrand grote problemen ontstaan. Deze risicovolle situatie wordt op dit moment door Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland aangepakt, onder andere door het compartimenteren van het natuurgebied en het realiseren van onder andere brandsingels, brandvertragende vegetatie, maaibeheer en beheerbranden. Naast een verbindingszone voor reptielen is de nieuwe heidecorridor ook belangrijk als brandsingel. Om die functie te kunnen garanderen, is de natuurbrandpreventie al bij de voorbereiding van het inrichten van de heidecorridor als belangrijk (neven)doel meegenomen.
Een goede brandcorridor moet aan bepaalde eisen voldoen. Een smalle, rechte corridor functioneert eerder als windtunnel (lengterichting) dan als preventie tegen natuurbrand. Bij een smalle, rechte vorm kan een brand zich immers razendsnel van de ene naar het andere kant verplaatsen. Een smalle singel kan hierdoor juist bijdragen aan een snelle uitbreiding van de brand in plaats van die te voorkomen.
Uitbreiding van de brand wordt in eerste instantie voorkomen door een corridor 'meanderend' door een bosgebied aan te leggen om het windtunneleffect te voorkomen. Door daarbij haaks op de corridor rillen of zandplekken te realiseren wordt de verspreiding van de brand nog verder vertraagd.
Ook brandoverslag in breedterichting kan door de aanleg van een corridor worden voorkomen. Hierbij is de compartimentering van een gebied essentieel. De breedte van de corridor is afhankelijk van de vuurlast aan een of beide zijden. De breedte kan variëren van 30 meter in bossen met enkele naaldbomen, tot 120 meter in situaties met louter naaldbos. Door de breedte van een corridor te variëren op basis van de bossamenstelling van de aangrenzende percelen ontstaat een natuurlijke ogende corridor.

Meedenken

Binnen de nieuwe heidecorridor op het landgoed zijn verschillende doelstellingen samengebracht. Alhoewel de invulling van Natura 2000-doelstellingen in eerste instantie het uitgangspunt voor de ontwikkeling zijn geweest, bleek het eenvoudig mogelijk ook de wensen en adviezen over natuurbrandpreventie en de golfbaan in de plannen te betrekken. Daarbij is het van groot belang dat alle noodzakelijke deskundigen vanaf het begin van de planvorming meedenken. Net als het ontwikkelen van een goed functionerende verbindingszone, is ook het duurzaam garanderen van natuurbrandpreventie maatwerk (zie brochure VBNE Risicobeheersing natuurbranden: gezamenlijk, gebiedsgericht, lokaal maatwerk). En dat maatwerk vraagt ecologisch gezien om kennis van habitat en soorten en vanuit de brandpreventie om specifieke kennis van zowel de brandbaarheid van de vegetatie, als de vuurlast die naar verwachting van die vegetatie af kan komen. Op landgoed Ullerberg is aangetoond dat de verschillende uitgangspunten goed te verenigen zijn en uiteindelijk een bijzondere heidecorridor opleveren. Een mooi voorbeeld van 'werk met werk' maken.

advies@buiting.nl